

عنوان:

**واکاوی نقش تربیتی بانوان در امنیت اخلاقی و راونی خانواده از دیدگاه
آیت الله جوادی آملی**

استاد راهنما: سرکار خانم فاطمه افراسیابی

پژوهش گران:

الهام دهقان

فاطمه صدوقی نژاد

چکیده

زن در امنیت اخلاقی و روانی در خانواده بسیار تاثیرگذار است. پژوهش حاضر به روش توصیفی-تحلیلی و استفاده از منابع کتابخانه ای، نرم افزاری، هم چنین سخنرانی های آیت الله جوادی آملی، در صدد بررسی تاثیر زن در امنیت اخلاقی و روانی در خانواده است و به این نتایج دست یافته است: زن که از ارکان مهمدر کانون خانواده است، برای اینکه بتواند امنیت اخلاقی، روانی را در خانواده برقرار کند؛ اولاً؛ به همراهی و همکاری دیگر اعضای خانواده، از جمله همسرش نیاز دارد، در ثانی؛ به دلیل ارتباط بین اخلاق و آرامش باید خود را به مکارم اخلاق آراسته کند.

واژگان کلیدی: امنیت، امنیت اخلاقی، امنیت روانی، آیت الله جوادی آملی.

مقدمه

زن اساس و رکن خانواده است و نقش بسزایی در خانواده دارد. به همین دلیل عهده دار وظایف خطیری مانند: مادری، همسری و... است. "یک سلسله مسؤولیت های پرورشی بر عهده مادر است که مرد، از آن محروم است، زن حداقل سی ماه یک سری مسؤولیت هایی دارد که مرد ندارد. این سی ماه عبارتست از: حداقل دوران حمل شش ماه-و حداکثر نه ماه می باشد- دو سال نیز دوران شیر خوار گی که سی ماه می شود. در این مدت زمان، کودک از مادر تغذیه می کند، مادر مسؤول حفظ دو نفر است و دو تکلیف دارد و هر کاری انجام دهد در طفل او نیز تاثیر میگذارد." (جوادی آملی، ۱۳۸۲: ۱۷۹)

نقش مادری در عین لذت بخشی همراه با وظایف و مسؤولیت های سنگینی است؛ تربیت فرزندان به نوبه خود نیازمند تحمل سختی و مشقت فراوان است.

بانوان در تامین آرامش اعضای خانواده مهره اصلی به شمار می آیند، آرامش، امنیت روانی و اخلاقی، در بسیاری از موارد مدیون تدبیر، فداکاری، تعقل این موجود فداکار است.

با نگاه ریز بینانه در خانواده هایی که دارای محاسن اخلاقی و آرامش در ارتباط با یکدیگر هستند و از موقعیت و موفقیت های اجتماعی برخوردار هستند درمی یابیم که مادر در این خانواده ها، دارای قدرت ایمان و اخلاق پسندیده است و بالعکس وقتی خانواده هایی که معمولاً مشکلات اخلاقی، روانی و ارتباطی در آن ها مشهود است با دید جزئی می نگریم متوجه می شویم که مادر خانواده دچار ضعف ایمانی و اخلاقی است.

مساله ذکر شده واکاوی نقش تربیتی بانوان در امنیت اخلاقی و روانی خانواده از دیدگاه آیت الله جوادی آملی راروشن می کند.

پیشینه تحقیق

۱-مقاله "بررسی ابعاد اخلاقی امنیت بین الملل از منظر آیت الله جوادی آملی" به نویسندگی آقای نجف لک زایی، در تاریخ ۱۳۹۳، شماره ۱، با روش استنباطی به سوال ابزارهای اخلاقی اسلام برای تامین امنیت چیست؟ با بهره گیری از آثار علامه جوادی آملی بررسی کند.

به این نتیجه می رسد که؛ ویژگی های دین اسلام باعث مدعی شدن مسلمانان بر اینکه تنها منبع برای تامین امنیت بین الملل، آموزه ای اسلامی، به ویژه آموزه ای اخلاقی است.

۲-مقاله "تحلیل رابطه تربیت اخلاقی و جنسیتی مبتنی بر انسان شناسی از دیدگاه آیت الله جوادی آملی" به نویسندگی خانم مهدیه السادات مستقیمی در تاریخ ۱۳۹۲، شماره، باروش توصیفی -تحلیلی به مقایسه نظریه عدالت گرای علامه جوادی آملی، درتقابل با نظریه برابر انگاری و نابرابر انگاری که به نفی کلی تمایز گرایی منجر نمی شود می پردازد.

همچنین به بررسی رابطه جنسیت با هویت انسانی زنو مرد که بر اساس سه رویکرد قرانی، فلسفی، عرفانی، برابر انگاری را در عرصه وسیعی از این قلمرو ثابت می کند .

۳-مقاله "شان اخلاقی در آثار آیت الله جوادی آملی" به قلم آقای علی پا کیور در تاریخ ۱۳۹۱، شماره ۱، به تعریف شان اخلاقی که در فلسفه اخلاق از آن بحث می شود می پردازد وهم چنین نظریات مهم در رابطه با شان اخلاقی را بیان می کند و با

توجه به نظریات موجود، بر اساس آثار استاد جوادی آملی، معیار وجود را حد نصاب شان اخلاقی موجودات معرفی می کند.

در آثار ذکر شده به زبان فلسفی به مباحث اخلاقی و تاثیر اخلاق در امنیت از دیدگاه علامه جوادی آملی پرداخته اند، اما هیچ کدام به تاثیر زن در امنیت اخلاقی و روانی در خانواده نپرداخته اند. در این مقاله سعی شده که به صورت دقیق تر به موضوع مورد بحث پرداخته شود .

مفاهیم

امنیت در لغت: از ریشه "امن" و در لغت به معنای ایمنی، آرامش قلب (قرشی، ۱۳۷۸، ج ۱، ص ۱۲۳) (اطمینان کننده) بندرریگی، ۱۳۸۶، ص ۱۱)

امنیت در اصطلاح: ۱. به او اعتماد کرد. ۲. او را مورد وثوق شمرد، (بندر ریگی، ۱۳۸۴، جلد ۱، ص ۱۳) (آرامش یافتن نفس و از بین رفتن ترس) (راغب اصفهانی، ۱۳۹۰، ص ۴۸)

اخلاق در لغت: بر وزن قفل و عنق، از ریشه "خلق" و در لغت به معنای عادت و طبع و مروت (قرشی، ۱۳۸۴، ج ۱، ص ۲۹۳) (خوی، اخلاق، سرشت) بندرریگی، ۱۳۸۴، ج ۱، ص ۴۲۰ (جمع خلق یا خلق، روش های آدمی در کارهای روزمره) حسینی دشتی، ۱۳۸۵، ص ۵۲۸ (در صفات اخلاقی که فقط با بصیرت می شود به آن پی برد، به کار برده می شود) (راغب اصفهانی، ۱۳۹۰، ص ۲۵۴)

خانواده در لغت: به معنای خاندان، تبار (حسینی دشتی، ۱۳۸۵، ج ۳، ص ۲۳) (دودمان، اهل خانه) عمید، ۱۳۸۳، ص ۵۴۲) (زن و فرزند و فامیل) (دهخدا، ۱۳۷۷، ص ۹۴۳۸)

خانواده در اصطلاح: مجموعه کسانی که در یک خانه زندگی می کنند(عمید، ۱۳۸، ص ۵۴۲) متشکل از افرادی است که از طریق پیوند زناشویی، هم خونی یا پذیرش فرزند با یکدیگر به عنوان زن، مادر، پدر، شوهر، برادر، خواهر و فرزند با یکدیگر در ارتباط متقابل هستند. (قنادان، ۱۳۵۷، ص ۱۴۳)

امنیت

امنیت یکی از نیازهای اساسی جامعه است. به عبارتی، امنیت فوری ترین، ابتدایی ترین و ضروری ترین نیاز انسان در سطوح مختلف است.

در تعریف دیگر، امنیت عبارتست از رهایی از تردید، آزادی از اضطراب و بیمناکی و داشتن اطمینان و اعتماد موجه و مستند.

امنیت به طور وسیع، در مفهومی به کار رفته شده که به صلح، آزادی از نگرانی، ترس خطر یا تهدیدات ناشی از داخل یا خارج را داشته است.

”امنیت، دلپذیرترین نعمت فردی و اجتماعی است و در سایه آن سایر برکات مفقود موجود می شود، چنان که با فقدان آن همه نعمت های موجود از دست می رود“ (جوادی آملی، ۵۸۷، ۱۳۹۶) امنیت را می توان از منظرهای مختلف نگاه کرد، از یک دیدگاه به امنیت فردی، اجتماعی، ملی، بین المللی و ... تقسیم می شود و از دیدگاه یکدیگر به امنیت علنی، فرهنگی، اخلاقی، روانی و ... تقسیم می شود، به هر حال دارای ابعاد گوناگونی است که ما در اینجا به دو بعد آن بسنده می کنیم: امنیت اخلاقی و امنیت روانی.

امنیت اخلاقی

امنیت اخلاقی یکی از مهم ترین مباحث اخلاقی در عصر حاضر است. ، بدین معناست که افراد جامعه از جهت اخلاقی در خانواده و در جامعه ایمن باشند، یعنی همان طور که جان انسان ها در امنیت است، باید از جهت اخلاقی نیز مصونیت داشته باشند. ”در دنیای امروز سیاستمداران غرب و شرق، برای غلبه بر رقیب در صحنه سیاست، همه گناهان و ناپاکی ها را روا می دارند و به منظور پیشبرد هدف های سیاسی، به خود اجازه می دهند به نام اخلاق نسبی، از دروغ نسبی، از دروغ و تهمت، دشنام، و اهانت، خدعه و تدلیس، ستم و تجاوز، خیانت و جنایت و دیگر اعمال نامشروع و غیر انسانی استفاده کنند، تا در مبارزه پیروز گردند.“ (مجلسی، ۲۸۹)

۳- آراستگی به مکارم اخلاقی

اخلاق و ایمان رابطه تنگاتنگی با هم دارند چرا که هرچه هر چه شخص از مرتبه بالای ایمانی برخوردار باشد؛ پس به اخلاق و مکارم اخلاق بیشتری هم آراسته است. از نظر استاد جوادی آملی از مبادی علم اخلاق، بحث جاودانگی یا نسبی بودن آن است. جاودانه بودن اخلاق به این معنی است، که اگر امری خوب باشد در هر عصر و زمانی و برای همه افراد بشر خوب است و اگر امری زشت و ناپسند باشد در همه زمان ها ناپسند است و مردم همه اعصار باید از آن دوری کنند. "اخلاق نسبی نیست تا به لحاظ زمین یا زمان خاصی دگرگون شود، اینتنها به این علت است که همه حقیقت در خارج کلی است و عوض نمی شود. چون ما واقعیت متغیر و نسبی نداریم؛ اگر تغییر دارند، تغییرشان هم دائمی است، چنین نیست که یک واقعیت با حفظ همه حدود و شرایط، با مقیاس و سنجش های گوناگون به صورت واقعیت های متعدد در آید، بلکه بر اساس تجرد روح و اثبات اوصاف نفسانی نیز ثابت می شود." (جوادی آملی، ۱۱۸، ۱۳۷۸)

پس اخلاق شایسته در هر عصر و زمانی مورد مدح و ستایش عقلا است و اخلاق زشت و ناپسند در هر عصری نزد عقلا مذموم است. اخلاق و روان دارای رابطه نزدیکی هستند؛ اگر اخلاق امنیت اخلاقی تامین شود در پی آن امنیت روانی هم پدید می آید.

"اگر بشر معرفت فطری را در نهاد خود زنده نگاهدارد و بانیروی عقل و مطالعه در آیات الهی آن را شکوفا تر کند، به ایمان استدلالی نایل می گردد

، خداشناس می شود و در پرتو یاد خدا وظایف اخلاقی و انسانی را به درستی انجام می دهد و خویشتن را از سعادت واقعی برخوردار می سازد." (فلسفی، ۸۰، ۱۳۷۹)

زن در ابتدا باید نیروی ایمان و اعتقادات مذهبی را در خود تقویت کند و سپس خود را به مکارم اخلاق آراسته کند تا آرامش را در خانه برقرار کند. "آن چیزی که جامعه را می سازد، علم کامل نیست، اخلاق کامل است. از همین رو پیامبر اکرم (ص) علم فقه، حقوق، اصول دین، فروع دین و دیگر علوم را تکمیل کرد، اما نفرمود "انی بعثت لا تمم العلو" بلکه فرمود: "انی بعثت لا تمم مکارم اخلاق." (جوادی آملی، ۱۳۹۳) در منابع دینی کو کتب مختلف به مکارم اخلاق اشاره شده است از جمله در کتاب اصول کافی در حدیثی از امام صادق (ع) به آن اشاره شده است. "از امام صادق (ع) سوال شد، مکارم اخلاق کدامند؟

حضرت فرمود: ۱- صداقت در مواجهه با ناملازمات و سختی ها ۲- راستگویی، ۳- امانتداری و رسانیدن آن به صاحبش، ۴- صلح رحم، ۵- خوب پذیرایی کردن از مهمان، ۶- سیر کردن کسی که غذایی از انسان طلب می کند، ۷- پاسخ مناسب و نیک دادن به صحبت دیگران، ۸- احترام به همسایگان و رعایت حقوق ایشان، ۹-

حفظ حقوق همراهان و همسران، ۱۰- داشتن حیا که بستر تمام نیکی ها و صفات خوب می باشد و بی حیایی نیز بستر شرور و فتنه است. "(کلینی، ۵۸۵۳۸۳، ۱)

در جاهای دیگر از امر به معروف و نهی از منکر به عنوان مکارم اخلاق یاد شده است و دیگر صفات اخلاقی شایسته مانند عفو و گذشت و .. که هر شخص اگر آن ها را رعایت کند سعادت دنیوی و اخروی شامل حالش می شود. به روایتی از این دسته در کتاب اصول کافی اشاره می کنیم. «عبدالله بن سنان از حضرت صادق (ع) روایت کرد، که رسول خدا در خطبه اش فرمودند: آیا شما را از بهترین اخلاق در دنیا و آخرت خبر دهم، گذشت از کسی که به تو ستم کرده است، پیوند با کسی که از تو بریده، نیکی به کسی که به تو بدی کرده، و بخشش به آن که تو را محروم ساخته. "(کلینی، ۲۴۵، ۱۳۸۳)

از دیدگاه علامه جوادی آملی، برجسته ترین ملکه نفسانی، حلم و بردباری است و از خداوند در قرآن کریم بارها آن را به خودش نسبت داده است. اگر زن در برابر مشکلات زندگی که گاه به صورت بادی که اندکی تند می وزد و گاهی به صورت طوفانی که با در نوردیدنش، همه چیز را از ریشه در می آورد بردبار باشد، که فرزندان خود را به این خصلت نیک بیوراند، با کمک همسرش می توانند این طوفان های شدید را طوری هدایت کنند که به بنیاد خانواده آسیبی نرساند. "در تنظیم امور خانواده، مسکن را مرد تهیه کند، اما سکینه و آرامش که بالاتر از مسکن است، بر عهده زن است.

خدا این کار را ب عهده زنان گذاشته است، چون زنا خدا طوری آفریده که او قدرت بر رحم و مهربانی دارد. این مهربانی آن ملات (نرم) است. درست است که مرد می تواند مهربان باشد، اما این هنر در مرد کم است. "(جوادی آملی، درس اخلاق، ۹۷)

از نظر استاد جوادی آملی اساس خانواده زن است زیرا ارحام زندگی را اداره می کنند و ملکه رحم زن ها هستند و زن است که درون خانواده را اداره می کند و نقش اساسی در برقراری امنیت روانی و اخلاقی را داراست.

پس خود به اخلاق شایسته و نیکو که به چند نمونه از مصادیق آن اشاره شد، مزین کند تا بواسطه آن هم امنیت اخلاقی و هم امنیت روانی در خانواده تامین شود.

نتیجه

طبق نظر آیت الله جوادی آملی، در حقیقت زن بنیاد و اساس خانواده است، زن ها مایه عظمت ، شکوه ، جمال هستند؛ بنابراین می تواند بهترین نقش در فراهم کردن آرامش و امنیت - که دلپذیرترین نعمت خداوند است- در خانواده را داشته باشد، برای این کار باید به مکارم اخلاق آراسته باشد و بین امنیت و مکارم اخلاق رابطه جدایی ناپذیر برقرار است. هر چه شایستگی اخلاقی بیشتر باشد به دنبال آن امنیت روانی بیشتر فراهم می شود.

فهرست منابع

- ۱- بندر ریگی، محمد، ۱۳۸۴، فرهنگ المنجد، تهران، انتشارات ایران.
- ۲- بندر ریگی، محمد، ۱۳۸۶، ترجمه منجد طلاب، تهران، انتشارات ایران.
- ۳- پاکپور، علی، ۱۳۹۱، شان اخلاقی در آثار آیت الله جوادی آملی، شماره یک
- ۴- جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۷۱، مبادی اخلاق در قرآن، قم، نشر اسراء.
- ۵- جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۷۷، مبادی اخلاق در قرآن، قم، نشر اسراء، چاپ سوم
- ۶- جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۸۲، زن در آیینه جلال و جمال، قم، نشر اسراء، چاپ هفتم.
- ۷- جوادی آملی، ۱۳۹۰، صورت و سیرت انسان در قرآن، قم، نشر اسراء.
- ۸- جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۹۶، تسنیم، قم، نشر اسراء، جلد ۴۴.
- ۹- جوادی آملی، ۱۳۹۷، تسنیم، قم، نشر اسراء.
- ۱۰- جوادی آملی، ۱۳۸۸، تسنیم، قم، نشر اسراء.
- ۱۱- جوادی آملی، ۱۳۹۲، تسنیم، قم، نشر اسراء.
- ۱۲- دشتی، سید مصطفی حسینی، ۱۳۸۵، معارف و معاریف.
- ۱۳- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ۱۳۹۰، مفردات الفاظ، قرآن کریم، قم، نشر نوید اسلام.
- ۱۴- سخنرانی اخلاق، ۱۳۹۷، قم.
- ۱۵- عمید، حسن، ۱۳۸۳، فرهنگ فارسی، تهران، امیرکبیر.
- ۱۶- قرشی بنایی، علی اکبر، ۱۳۷۸، قاموس قرآن، تهران، نشر دار الکتاب اسلامیه.
- ۱۷- کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۳۸۳، اصول کافی، قم، انتشارات صلوات.
- ۱۸- کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۳۹۲، منتخب اصول کافی، قم، نشر جلوه کمال.
- ۱۹- لک زایی، نجف، ۱۳۹۰، امنیت از دیدگاه آیت الله جوادی آملی، فصلنامه اسراء.
- ۲۰- مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۷۸، تفسیر نمونه، تهران، نشر دار الکتاب الاسلامیه.

۲۱- مستقیمی، مهدیه السادات، ۱۳۹۱، رابطه تربیت اخلاقی و جنسیت مبتنی بر انسان شناسی از دیدگاه آیت الله جوادی آملی.

۲۲- معین، محمد، ۱۳۶۴، فرهنگ فارسی، تهران، امیرکبیر.